

συνέπειες που έχουν για το κοινό τὰ δίχως οὐσία προγράμματα. Καί πῶς νὰ περιμένει κανείς ἀξιόλογα ἀποτελέσματα ἀπὸ μαθητὲς πού τοὺς διδάσκουν ἀναξιόλογοι δάσκαλοι;

Ἕνα πρόβλημα εἶναι βέβαιο. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ εὐθύνης τὸ ἔχει ἡ τηλεόραση πού μῆναι εὐκόλα καὶ ἀδιάκριτα σὲ κάθε σπῆτι καὶ μὲ τὴ δύναμη τῆς εἰκόνας ἔγινε μόνιμος «πνευματικὸς» ὁδηγός. Ἕνα ποσοστὸ εὐθύνης ἔχει φυσικά καὶ ὁ καταναλωτὴς - θεατὴς πού χωρὶς ἔλεγχο καὶ ἀκοπα δέχεται τὰ ὑποπροϊόντα πού τοῦ προσφέρουν. Αὐτὰ εἶναι γνωστά ἄλλωστε καὶ χιλιεπωμένα.

Κάτι ὅμως πρέπει νὰ ἀλλάξει καὶ θ' ἀλλάξει, ἂν ἡ ἐμπορικότητα πού ρυθμίζει τὴ σχέση τῆς τηλεόρασης πρὸς τὸ θεατὴ γίνεαι σχέση πού χαρακτηρίζεαι τὴ συμπεριφορὰ παιδαγωγοῦ πρὸς παιδαγωγούμενο. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού μποροῦν νὰ τὸ πετύχουν αὐτό· καὶ νέες ἰδέες ἔχουν καὶ καθαρά μυαλὰ ἔχουν καὶ ἀποφασισμένοι εἶναι ν' ἀνοίξουν τὸ δρόμο, γιὰ νὰ φτάσει κάποιος ἡ πολιτιστικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ, καὶ κάμποσες φορὲς τὸ ἔχουν ἐπιχειρήσει μέχρι τώρα μὲ ἐπιτυχία.

Κώστας Λογαράς

★

Στὸ πατρὶνὸ περιοδικὸ «**ΠΡΩΤΟΣ**», τεύχος 5-6, ὑπάρχει μιὰ ἔρευνα ἀνάμεσα τοὺς πατρινοὺς μὲ τὸ ἐρώτημα: «Ἐἵναι

Πάτρα πνευματικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἐρχορία καὶ πῶς ἀποδεικνύεται, κατὰ τὴ ὥμη σας, τὸ ἀντίθετον».

Ἀπαντήσεις πολλὲς προσπαθοῦν νὰ φωρουν τὸ θέμα.

Ἐλα καὶ ἐγὼ νὰ σχολιάσω λίγο τὴν ἐκτὸς τὴν στήλη αὐτὴ τῆς «**Τ**». Γιατὶ νομίζω ὅτι τὸ πνεῦμα εἶναι πρωτεύουσα καὶ ἐπαρχίης· καὶ ἂν ἴσως ἀντιστρέψω κατὰ τέτοιο, εἶναι γιὰτὶ ὅστε ἔτσι στὴν ἀδυναμία μας — ἀπὸ ἰδιόποτε λόγους — νὰ καταλάβουμε μὲν τὸ νόημα τοῦ. Κεῖνο πὸν λείπει ν. Πάτρα, καὶ φυσικά ἀπὸ ὅλη τὴν χιὼτικὴ Ἑλλάδα», εἶναι ἡ ἀγάπη ἡ κατικὴ στὸ πνεῦμα. Μιλάμε μὲ ἀριθμὸ καὶ στατιστικοὺς πλῆθους γιὰ μορφωτικὰ ἐπίπεδα, λέγονται καὶ γράφονται, ὡς ὅσο ἔχω αὐτὴ τὴν ἀπορία: ὅσοι δὲ αὐτὸν ἔχω αὐτὲς τὲς διαπιστώσεις;

Γιὰ νὰ καταλήξω στὸ συμπέρασμα ὅτι λέγοντας πραγματικὴ ἀγάπη στὸ πνεῦμα, ἐννοῶ τὴν ἀγάπη τὴν καθαρή στὰ δημιουργήματα τῶν ἀνθρώπων πού πασχίζουν γιὰ τὴν πνευματικὴν μας ἀνοδο.

Πολλὲς φορὲς ἀναρωτιέμαι καὶ προσπαθῶ νὰ ἐξηγήσω τὴν ἀγνοία, γιὰ παράδειγμα, τῶν πατρινοῦν γιὰ τὴν ὑπαρξὴ περιοδικῶν καὶ βιβλίων λογοτεχνικῶν βγαλμένων μὲ-

σα ἀπὸ τὴν Πάτρα. (Γι' αὐτὸ παρατηρεῖται ἡ προκλητικὴ ἀδιαφορία νὰ βγαίνει ἕνα βιβλίο ὕπερα ἀπὸ τόσο κόπο καὶ χρέμα — ἄλλο πρόβλημα αὐτὸ — καὶ τελικά νὰ πουλιόνται τὸ πολὺ ἑκατὸ ἀντίτυπα μὲσα σὲ 120 χιλιάδες πολίτες). Κι ἂν δὲν γνωρίζουμε πρῶτα τὴ δημιουργία τῆς δικῆς μας, πῶς θέλουμε νὰ κάνουμε τοὺς γνῶστες τῶν παραπέρα δημιουργιῶν; Τότε εἴμαστε οἱ στεγνοὶ «κουλουριάρηδες».

Ἄρα δὲν ὑπάρχει ἐπαρχία στὴν περιοχὴ τοῦ πνεύματος· ὑπάρχει ἀγνομοσύνη καὶ ψευτοεγωϊσμός, φέριμα καὶ διαφρήση. Ἀλλὰ τότε ἀξίζει νὰ μιλάμε σοβαρὰ γιὰ πνεῦμα;

Διον. Α. Καρατζᾶς

★

Ἡ «**Τ**δρία» ἔχει ἀπὸ παλιὰ ζητήσῃ νὰ γίνεαι αὐτὸ πού μὲ τὸ ἔργο τῆς πραγματοποιεῖ σιγά-σιγά: νὰ μελετηθοῦν τὰ ἑλληνικὰ ἀλλιώτικα, μέσα ἀπ' τὴ γλώσσα. Μία βασικὴ ἀποψη αὐτοῦ τοῦ ζητήματος εἶναι ἡ σπουδὴ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου πὸ ὀδισσικά, πὸ ἐλευθερία, πὸ πραγματικά — ὅχι μὲ τὰ κριτήρια πού βγάζουμε μέσα ἀπ' αὐτὸν τὸν ἴδιο κόσμο. Πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὁ πολιτισμὸς ἐκεῖνος μὲσα στὸ χῶρο τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ προπαντὸς σὲ σχέση μὲ τοὺς οἰκειοὺς στὰ ἑλληνικὰ πολιτισμούς. Σήμερα ἔχουμε τὰ δεδομένα μᾶς τέτοιους μελέτης καὶ μποροῦμε νὰ βοοῦμε καὶ βιβλὰ δλόκληρα σχετικά. Αὐτὰ ὅμως εἶναι μόνο μιὰ δελεῖ ἀρχή. Καὶ προπαντὸς οἱ μελέτες αὐτὲς ξεκινᾶνε ἀπ' τὴν προκατάληψη τῶν διαφορῶν (πὸν θέλουν νὰ γεφυρώσουν). Τὸ σωστὸ εἶναι νὰ ξεκινήσουμε ὀργανικά, ἀπὸ τὲς ρίζες. Κι ἔπειτα, ἡ μελέτη αὐτὴ πὸ σωστὴ θὰ εἶναι ἂν ξεκινήσει σὺν αὐτογνωσία, ἂν μέσα μας βοοῦμε τὲς πηγές, τὲς ρίζες τῆς ζωῆς. Αὐτὸ ἀπαιτεῖ σπουδὴ τῆς γλώσσας: τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι εἶναι μὲροστά μας.

Ἔτσι μελετώντας προσωπικά καὶ γυνεύοντας τέτοιες ρίζες (πὸν ἐλπίζω πῶς ἀπ' τὲς Ὑδρίες θὰ ξαναγυρῶνται στὸ χῶμα πὸν πατάμε ἐμεῖς τώρα) βροσκῶ πῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ τέτοια σπουδὴ τῆς γλώσσας: μιὰ γλωσσικὴ στάση ζωῆς πὸν μπορεῖ νὰ παραμερίσει ἡ νὰ δώσει ἄλλη ὑπόστυση σὲ πολλὰ καὶ ποικίλα θεοφούμενα αὐτονόητα πράγματα ἡ ἐξαρχεῖ νὰ ὁδηγήσει σὲ διαφορετικὴ σύλληψη τοῦ πολιτισμοῦ, τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς φύσης.

Ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι λαμπρός. Ἀλλὰ εἶναι μορφὴ ἀνθρώπινης ζωῆς, ὅχι αὐτὸ τὸ ἐπιστημονικὸ κατασκευῆσμα (γιὰ τὸ ὁποῖο εὐθύνεται προπαντὸς ἡ φιλολογία μας πὸν θαυμάζει καὶ ἐξετάζει ἀντὶ νὰ νιώσει, νὰ ζήσει). Πρέπει λοιπὸν ἀνθρώπινα νὰ τὰ δοῦμε, μέσα σ' ὅ